

บทความวิชาการ

ดร.วิทยา ปิ่นทอง

คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์ ราชบัณฑิตสภา

อดีตที่ปรึกษาด้านนโยบายและแผนงาน (นักวิเคราะห์นโยบายและแผนระดับ ทรงคุณวุฒิ)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จิระเดช ภาณุรัตน์

อดีตผู้อำนวยการเฉพาะด้านวิชาการคอมพิวเตอร์ระดับสูง สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง

กระทรวงการคลัง

การประเมินระบบการออม เพื่อการเกษียณอายุของประเทศไทย

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุของประเทศไทยด้านความครอบคลุม ประชากร ความเพียงพอของรายได้ และความยั่งยืนทางการคลัง

การศึกษาใช้ข้อมูลสถิติที่เป็นข้อมูลอนุกรมเวลารายปีในช่วงระยะเวลาปี พ.ศ. 2540 - 2559 ประกอบด้วย จำนวนประชากรวัยแรงงาน ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในระบบประกันสังคม รายงานสถานการณ์ด้านการคลัง การออม และการลงทุน โดยการศึกษาคครอบคลุมประชากรวัยแรงงานทั้งในและนอกระบบ ความเพียงพอของรายได้ต่อการดำรงชีพขั้นพื้นฐานภายหลังเกษียณอายุ และความยั่งยืนทางการคลังของประเทศในอนาคต มีการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนาและเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์อนุกรมเวลา และสมการถดถอยอย่างง่าย

ผลการศึกษาพบว่า การประเมินระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุของประเทศไทย ด้านครอบคลุมมีความครอบคลุม ประชากรวัยแรงงานในระบบทั้งหมด ยกเว้นแรงงานนอกระบบบางส่วนและแรงงานที่ไม่อยู่ในตลาด แต่มีปัญหาด้านความเพียงพอของรายได้ที่ประชากรบางกลุ่มซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศมีรายได้ภายหลังเกษียณอายุต่ำกว่าร้อยละ 19 ซึ่งไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพขั้นพื้นฐาน และจะมีปัญหาความไม่ยั่งยืนทางการคลังเนื่องจากเป็นภาระต่องบประมาณที่เพิ่มขึ้นเป็นประจำทุกปีอัตราเฉลี่ยร้อยละ 10 นอกจากนี้ การที่ประชากรเข้าสู่ผู้สูงวัยมากขึ้นแล้วย่อมมีผลกระทบต่องบประมาณเพื่อพัฒนาประเทศและระบบเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งปัญหาการจัดทำงบประมาณแบบสมดุลในอนาคต

คำสำคัญ: การประเมินระบบการออม การออมเพื่อการเกษียณอายุ ความครอบคลุมประชากรวัยแรงงาน ความเพียงพอของรายได้หลังเกษียณอายุ และความยั่งยืนทางการคลัง

The Evaluation on Thailand's Retirement Saving System

Abstract

This study aims to evaluate Thailand's retirement saving systems on three dimensions, namely, the coverage of population, the adequacy of their income after retirement, and fiscal sustainability.

The study uses secondary data such as time series data during the years 1997 - 2016 consisting the working age population, Gross Domestic Product, old aged allowance in social security system, fiscal report data, investment and saving data. Accordingly, the study covered the population of working age for both formal and informal sectors, the adequacy of their income for basic living after retirement, and the fiscal sustainability of the country in the future. The data were analyzed in descriptive and quantitative methods using descriptive statistics, time series analysis, and simple regression equations.

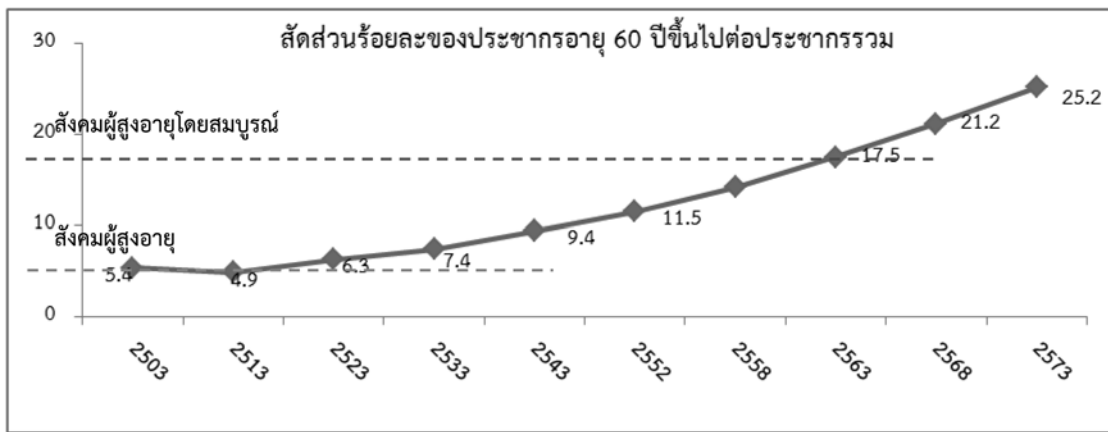
The evaluation on Thailand's retirements saving system shows that the system covers most part of the working population, but low participation is among informal workers and working-age people who are not currently in the labor force. For the adequacy rate 19%, most Thai people are at risk to have inadequate income to afford to meet basic needs after retirement. The unsustainable fiscal burden on the government budget had increased an average rate 10% every year due to the increase in elderly population, thus affected the investment budget for national development and the economic system, including the preparation of balanced budgets in the future.

Keywords : The Evaluation on Retirement Saving System, the Coverage of the Working Age Population, the Adequacy of Retirement Income, and the Fiscal Sustainability

1. บทนำ

ในปัจจุบันโลกกำลังก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society¹) เกิดจากปัจจัย 2 ปัจจัย ประกอบด้วย (1) อัตราการเกิดลดต่ำลง และ (2) อัตราการมีชีวิตที่ยืนยาวมากขึ้น จากการพัฒนาการทางการแพทย์ และความตระหนักเรื่องสุขภาพของประชากร รวมทั้งประชากรส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ในวัยแรงงานและผู้สูงอายุได้มีการดูแลตนเองให้มีสุขภาพแข็งแรงมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุของประชากร ทั้งประชากรในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว (More Developed Countries) และประชากรในประเทศที่กำลังพัฒนา (Less Developed Countries)

สำหรับกรณีประเทศไทยพบว่ากำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551² เป็นต้นมา จากภาพที่ 1 และข้อมูลตารางที่ 1 โดยร้อยละ 10 ของประชากรไทยเป็นประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และจากการคาดการณ์ในปี พ.ศ. 2568 ประเทศไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ ซึ่งประชากรสูงอายุจะมีถึงร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรไทย และในปี พ.ศ. 2578 หรือในอีก 20 ปี ประเทศไทยจะเป็น “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” (Super Aged Society) โดยประมาณการว่าจะมีประชากรผู้สูงอายุเพิ่มเป็นร้อยละ 30³ ของจำนวนประชากรไทยทั่วประเทศ

ภาพที่ 1 แสดงข้อมูลการเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย 2543 - 2573 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย

¹ องค์การสหประชาชาติได้กำหนดว่ากรณีที่ประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 10 หรืออายุ 65 ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 7 ของประชากรทั้งหมด กล่าวได้ว่าประเทศนั้นได้ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ โดยมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 เป็นร้อยละ 24 ตามลำดับ ส่วนสังคมผู้สูงวัยระดับสุดยอด จะมีจำนวนของประชากรผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 25 ของประชากรทั้งหมด

² สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.

³ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2556

การที่ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุนั้น จะส่งผลกระทบต่อประเทศไทยด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในประเด็นต่อไปนี้

1.1 สัดส่วนของประชากรวัยแรงงานลดลงต่อประชากรทั้งหมด ซึ่งส่งผลต่อการจัดเก็บรายได้โดยรวมของประเทศลดลง และอาจส่งผลต่อการลดลงของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) เช่นเดียวกัน

1.2 ภาวะการณืพึ่งพาของประชากรวัยสูงอายุต่อประชากรวัยแรงงานจะเพิ่มสูงขึ้น

1.3 ภาครัฐต้องจัดเตรียมค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น ขณะที่ผู้สูงอายุมีความสามารถในการสร้างรายได้ที่ลดลง หรือไม่สามารมีรายได้เลย

ทั้งนี้ ภาครัฐมีการกำหนดนโยบายที่สำคัญเพื่อเป็นการสร้างหลักประกันด้านรายได้สำหรับผู้สูงอายุภายหลังเกษียณอายุ โดยมีระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุของประเทศไทยที่มีความหลากหลายรูปแบบ ตามมาตรฐานของธนาคารโลก ซึ่งเป็นการเตรียมการเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างเพียงพอ และไม่อยู่ใต้เส้นความยากจนกระทั่งสิ้นอายุขัย แต่ที่ผ่านมายังไม่เคยมีการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพและสมรรถนะของระบบต่างๆ ที่โครงสร้างประชากรของประเทศไทยกำลังก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งจะต้องใช้งบเงินบำนาญในงบประมาณแผ่นดินที่นับวันจะสูงขึ้น

การศึกษานี้จึงมุ่งประเมินประสิทธิภาพและสมรรถนะของระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุของประเทศไทย โดยใช้กรอบแนวทางในการประเมินสมรรถนะของธนาคารโลกที่เป็นมาตรฐานสากล ในมิติของความครอบคลุมของระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยแรงงานทั้งหมด ความเพียงพอของรายได้ภายหลังเกษียณอายุในการดำรงชีพขั้นพื้นฐาน และความยั่งยืนในด้านผลกระทบที่จะเกิดต่อ

การระบบประมาณและการคลังของประเทศในอนาคต รวมทั้งเสนอแนะแนวทางในการดำเนินการต่อไป โดยหัวข้อต่อไปจะกล่าวถึงแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา วิธีการศึกษา ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล และข้อเสนอแนะ

2. แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

2.1 ทฤษฎีเสาหลัก 5 เสา ตามนิยามของธนาคารโลก (ระบบบำนาญ)⁴

ระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุ เป็นระบบบำนาญ ซึ่งธนาคารโลกกำหนดกรอบแนวคิดในการปฏิรูประบบบำนาญให้ประเทศต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ภายหลังเกษียณอายุ หรือเมื่อประชาชนเข้าสู่วัยชราภาพ

หากประชาชนมีเงินออมพอใช้หลังเกษียณอายุ ภาครัฐสามารถลดภาระค่าใช้จ่ายการดูแลด้านสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ และทำให้ภาครัฐนำงบประมาณส่วนที่เหลือไปใช้ลงทุนสำหรับการพัฒนาประเทศ เพื่อลดความเสี่ยงภาวะทางารคลัง และหนี้สาธารณะที่สูงขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาต่อประเทศได้

โดยกรอบแนวคิดเพื่อการรองรับสังคมผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีพขั้นพื้นฐานได้ด้วยกรออมจำนวนขั้นต่ำ เพื่อให้เพียงพอกับการดำรงชีพภายหลังเกษียณอายุ และไม่อยู่ภายใต้เส้นความยากจนหรือภาวะขาดสนที่ไม่อาจยอมรับได้ ซึ่งธนาคารโลกได้กำหนดรูปแบบการออมทั้งภาคสมัครใจ และภาคบังคับ เพื่อรองรับการใช้ชีวิตหลังเกษียณอายุ ภายใต้ทฤษฎีเสาหลัก 5 เสา ดังต่อไปนี้

เสาหลักที่ 0 : A Non-Contribution System “Zero Pillar” เป็นระบบหลักประกันทางสังคมที่ประชาชนไม่ต้องมีการออมหรือจ่ายเงินสะสมเข้ากองทุนแต่อย่างใด ภาครัฐให้การช่วยเหลือแก่ประชาชนในวัยเกษียณอายุแบบให้เปล่า

⁴การสร้างความมั่นคงทางการเงินหลังเกษียณอายุให้คนไทย. ฝ่ายวิจัย สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. กันยายน 2557.

เพื่อให้ผู้สูงวัยสามารถดำรงชีพพื้นฐานขั้นต่ำได้อย่างเพียงพอ และให้ครอบครัวผู้สูงอายุหรือผู้ยากไร้ไม่มีที่พึ่ง (Means-tested) ได้ทั้งหมด

เสาหลักที่ 1 : A Mandatory System “First Pillar” เป็นระบบบำนาญภาคบังคับให้แก่ประชาชน ซึ่งได้กำหนดผลประโยชน์ที่จะได้รับภายหลังเกษียณอายุ (Defined Benefit System) โดยมีการกำหนดให้นายจ้าง ลูกจ้าง หรือภาครัฐ จ่ายเงินเข้ากองทุน โดยมีหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้บริหารกองทุนดังกล่าว โดยสมาชิกที่ส่งออมเงินจะได้รับผลประโยชน์ตามที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า สำหรับรองรับเมื่อสมาชิกเกษียณอายุ ให้มีรายได้เพียงพอสำหรับการดำรงชีพได้ และไม่ตกอยู่ใต้เส้นความยากจนเท่านั้น

เสาหลักที่ 2 : A Mandatory System “Second Pillar” เป็นระบบบำนาญภาคบังคับให้แก่ประชาชน ซึ่งกำหนดจำนวนเงินสะสมเข้ากองทุนเพื่อรองรับการเกษียณอายุ (Defined Contribution System) ซึ่งมีการบริหารจัดการโดยองค์กรที่จัดตั้งขึ้นมาโดยเฉพาะอย่างมืออาชีพ โดยมีการจ่ายเงินออมเข้าสู่กองทุน ประกอบด้วย ลูกจ้าง นายจ้าง หรือภาครัฐ และมีวัตถุประสงค์เพิ่มเติมจากการออมใน Pillar 1 ซึ่งผู้ทำการออมจะได้รับเงินสะสมพร้อมผลตอบแทนจากกองทุนเมื่อเกษียณอายุ ทั้งนี้ การออมในระบบสามารถกำหนดรูปแบบให้ผู้ออมกำหนดเลือกนโยบายการลงทุนได้ด้วยตนเอง และเลือกรูปแบบของการรับเงินออมที่สะสมไว้หลังเกษียณอายุเป็นเงินก้อนหรือเป็นรายเดือน

เสาหลักที่ 3 : A Voluntary System “Third Pillar” เป็นระบบบำนาญภาคสมัครใจ โดยกำหนดจำนวนเงินออมเพื่อการเกษียณอายุ (Defined Contribution System) ซึ่งผู้ออมจะได้รับเงินที่ออมไว้พร้อมผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเมื่อเกษียณอายุ ทั้งนี้ รูปแบบการออมดังกล่าวมีลักษณะเป็นรายบุคคล ซึ่งมี

หลายรูปแบบโดยภาคเอกชนเป็นผู้จัดตั้งและบริหารจัดการกองทุน

เสาหลักที่ 4 : A Non-financial System “Fourth Pillar” เป็นระบบที่ใช้ทรัพย์สินและการเข้าถึงสวัสดิการอื่น ๆ เพื่อรองรับการใช้ชีวิตหลังเกษียณอายุ โดยการสนับสนุนในด้านสินเชื่อหรือการสนับสนุนอย่างไม่เป็นทางการ เช่น บ้าน ซึ่งอาจนำมาเป็นสินเชื่อสำหรับผู้สูงอายุ หรือที่เรียกว่า Reverse Mortgage เป็นต้น

ทั้งนี้ พัฒนาการของระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุ ในต่างประเทศได้มีการพัฒนาจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรม ทำให้รูปแบบการพึ่งพิงระบบการเงินที่ไม่เป็นทางการ ได้มีการปฏิรูปเข้าสู่ระบบที่เป็นทางการเพื่อสร้างหลักประกันรายได้ยามชราภาพให้แก่ประชากรวัยแรงงานของประเทศ ระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุในประเทศที่พัฒนาแล้ว ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นระบบหลายเสาหลัก (Multi Pillars System) ซึ่งประกอบด้วยสวัสดิการที่รัฐจัดให้แก่ประชาชนเพื่อเป็นหลักประกันทางรายได้ขั้นพื้นฐาน การออมภาคบังคับที่มีการกำหนดผลตอบแทน (Defined Benefit) การออมภาคบังคับแบบกำหนดเงินสะสม (Defined Contribution) และการออมภาคสมัครใจ เพื่อให้ประชากรวัยแรงงานมีช่องทางออมเพิ่มเติม ระบบการออมแบบหลายเสาหลัก เป็นระบบที่สามารถตอบโจทย์ด้านการสร้างความครอบคลุม ความเพียงพอ และความยั่งยืนของระบบการออมได้ซึ่งมีหลายประเทศ เช่น ประเทศชิลี กลุ่มประเทศในแถบลาตินอเมริกา และกลุ่มประเทศ OECD⁵ (Organization for Economic Cooperation and Development) เป็นต้น ได้ทำการปฏิรูประบบการออมเพื่อการเกษียณอายุโดยอาศัยแนวคิดดังกล่าว รวมทั้งการปรับรูปแบบการออมจาก Defined Benefit เป็น Defined Contribution มากขึ้น ซึ่งจะช่วย

⁵OECD เป็นองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนาของประเทศกลุ่มยุโรป โดยมีประเทศที่พัฒนาแล้วที่ไม่ได้อยู่ในทวีปยุโรปเข้าเป็นสมาชิกด้วย ได้แก่ ออสเตรเลีย แคนาดา นิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น OECD ดำเนินกิจกรรมเพื่อความร่วมมือทางวิชาการด้านวิทยาศาสตร์เป็นส่วนใหญ่โดยเน้นปัญหาของสารเคมีที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ลดภาระงบประมาณอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากร เพราะมีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุมากขึ้น

กรอบแนวคิดของธนาคารโลกดังกล่าวเป็นระบบบำนาญสำหรับไว้ใช้ในการสนับสนุน และสร้างความแข็งแกร่งของระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุ เพื่อเตรียมความพร้อมของประเทศต่างๆ ในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในการสร้างความมั่นคงทางการเงินให้กับประชาชนโดยรวม และแต่ละประเทศสามารถนำกรอบแนวคิดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมของแต่ละประเทศ

2.2 แนวคิดการประเมินระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุของธนาคารโลก

แนวคิดการประเมินสมรรถนะระบบบำนาญหรือระบบประกันผู้สูงอายุตามมาตรฐานซึ่งกำหนดโดยธนาคารโลก ประกอบด้วย ความครอบคลุม ความเพียงพอ และความยั่งยืน

การประเมินระบบการออมในด้านความครอบคลุม (Coverage) มีตัวชี้วัดคือสัดส่วนของประชากรวัยแรงงานที่เข้าสู่ระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุต่อประชากรวัยแรงงานทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วยแรงงานในระบบและแรงงานนอกระบบ หากสัดส่วนเข้าใกล้ร้อยละ 100 แสดงว่ามีแรงงานในระบบและนอกระบบเข้าสู่ระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุดังกล่าวเกือบทั้งหมด

การประเมินระบบการออมในด้านความเพียงพอ (Adequacy) มีเป้าหมายว่าประชากรวัยแรงงานที่เป็นผู้ประกันตนจะต้องมีรายได้ภายหลังเกษียณอายุให้เพียงพอเพื่อทดแทนรายได้ในปัจจุบัน โดยอัตราการทดแทนรายได้จากเงินบำนาญของผู้สูงอายุจะถูกกำหนดด้วยตัวชี้วัดประสิทธิผลของระบบประกันตนผู้สูงอายุ โดยการคำนวณหาอัตราเงินทดแทนเป็นสัดส่วนร้อยละของรายได้หลังเกษียณอายุเมื่อเปรียบเทียบเป็นร้อยละของรายได้ในวัยทำงาน ซึ่งจะใช้เกณฑ์ของสำนักงานเศรษฐกิจการคลังร่วมกับ Deloitte & Touche Consulting Group ประเทศไทย (2545) ที่มีผลของการศึกษาว่ารายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพและมีชีวิตความเป็นอยู่ในระดับพื้นฐาน ควรมีอัตราทดแทนรายได้หลัง

เกษียณอายุ (Replacement Rate) อยู่ในอัตราทดแทนประมาณร้อยละ 50 - 60 ของเงินเดือนเดือนสุดท้าย จะทำให้ผู้ได้รับบำนาญยังคงรักษาสภาพการดำรงชีพได้เหมือนกับการก่อนการเกษียณอายุ

การประเมินระบบการออมในด้านความยั่งยืน (Sustainability) มีตัวชี้วัดหลายตัวที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย การจ่ายเงินบำนาญในปัจจุบัน การขาดดุลการคลัง มูลค่าปัจจุบันของการคาดการณ์การจ่ายเงินบำนาญ และมูลค่าปัจจุบันของการจ่ายภาษีรายได้ การศึกษาคั้งนี้จะใช้การจ่ายเงินบำนาญ และงบประมาณรายจ่ายคิดเป็นร้อยละของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ หรือร้อยละของงบประมาณในแต่ละปีเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศตามมาตรฐานรูปแบบการประเมินของธนาคารโลก

3. วิธีการศึกษา

ในการประเมินประสิทธิภาพและสมรรถนะของระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุของประเทศไทย จะดำเนินการโดยแยกออกเป็น 3 หัวข้อ ตามเกณฑ์การประเมินที่เป็นมาตรฐานของธนาคารโลก ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์ด้านความครอบคลุม ของระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุของประเทศไทย เป็นการวิเคราะห์โครงสร้างของประชากร เพื่อดำเนินการหาสัดส่วนของประชากรในวัยแรงงานที่อยู่ในระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุประเภทต่างๆ เมื่อเทียบกับประชากรวัยแรงงานทั้งหมด เพื่อพิจารณาว่าสัดส่วนของประชากรที่มีสิทธิได้รับหลักประกันทางสังคมกรณีชราภาพมีมากน้อยเพียงใด หากสัดส่วนเข้าใกล้ร้อยละ 100 แสดงว่ามีแรงงานในระบบและนอกระบบเข้าสู่ระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุดังกล่าวเกือบทั้งหมด

3.2 การวิเคราะห์ด้านความเพียงพอ ของระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุของประเทศไทย โดยการวิเคราะห์ความเพียงพอของรายได้หลังเกษียณอายุต่อการดำรงชีพ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ความเพียงพอของประชากรวัยแรงงานในระบบและนอกระบบ โดยกำหนดเงื่อนไขการส่งเงินออมสะสม

ระยะเวลาการส่งเงินสะสม อัตราผลตอบแทน และอัตราการเติบโตของค่าซึ่งรวมอัตราเงินเฟ้อและอัตราค่าจ้างที่แท้จริงสำหรับการคำนวณอัตราทดแทนของรายได้ภายหลังเกษียณอายุ ซึ่งประกอบด้วยข้าราชการบำนาญ ลูกจ้างที่เป็นผู้ประกันตน และผู้ประกอบการอาชีพอิสระต่างๆ โดยคิดเป็นสัดส่วนร้อยละของรายได้หลังเกษียณอายุต่อรายได้ก่อนการเกษียณอายุ เพื่อเทียบกับเกณฑ์ความเพียงพอที่ใช้ หากมากกว่าเกณฑ์ถือว่ามีความเพียงพอ

3.3 การวิเคราะห์ด้านความยั่งยืน ของระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุของประเทศไทย โดยการวิเคราะห์ภาระงบประมาณที่จัดสรรสำหรับระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุ เนื่องจากความยั่งยืนทางการคลังเกี่ยวข้องกับการจัดสรรงบประมาณเมื่อเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ โดยคำนวณภาระงบประมาณที่จัดสรรสำหรับระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุแต่ละชนิด และสัดส่วนเงินบำนาญชราภาพต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศและต่องบประมาณ

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาคั้งนี้ ประกอบด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยมีการวิเคราะห์อนุกรมเวลาด้วยสมการถดถอยอย่างง่ายเพื่อพยากรณ์ค่าแนวโน้มของข้อมูลอนุกรมจนถึงปี พ.ศ. 2565 ดังนี้

$$Econ_Ind = a + b t$$

โดย Econ_Ind เป็นตัวแปรเศรษฐกิจมหภาคที่ศึกษาจัดเก็บรวบรวมเป็นรายปี ประกอบด้วย 1) ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ 2) กองทุนประกันสังคม 3) กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ 4) กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ 5) กองทุนสำรองเลี้ยงชีพสำหรับลูกจ้างประจำของส่วนราชการ 6) กองทุนสงเคราะห์ครูภาคเอกชน 7) ปริมาณเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ 8) วงเงินงบประมาณ 9) งบประมาณรายจ่ายประจำ 10) งบประมาณรายจ่ายลงทุน โดยข้อมูลทั้งหมดมีหน่วยเป็นล้านบาท

t เป็นตัวแปรอิสระ หน่วยที่ใช้คือ ปี พ.ศ.

ทั้งนี้ ตัวแปรเศรษฐกิจมหภาคที่ศึกษา (Econ_Ind) ทั้ง 10 ตัวแปร สำหรับปี พ.ศ. 2540 - 2558 ซึ่งเป็นข้อมูลจริง และสำหรับปี พ.ศ. 2559 ซึ่งเป็นตัวเลขประมาณการของหน่วยงานเจ้าของข้อมูล ได้นำมาใช้ในการประมาณการสัมประสิทธิ์ a และ b ของสมการถดถอย เพื่อใช้ในการประมาณการตัวแปรเศรษฐกิจมหภาคทั้ง 10 ตัวแปรสำหรับปี พ.ศ. 2560-2565

การศึกษาคั้งนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) และเอกสารสิ่งพิมพ์ออนไลน์ ประกอบด้วย 1) ข้อมูลโครงสร้างงบประมาณ ของสำนักนโยบายการคลัง สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง และระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์บน Website ของสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (www.fpo.go.th) 2) ข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ โครงสร้างของประชากรไทย งบประมาณการประชากร จากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (www.nesdb.go.th) 3) ข้อมูลจำนวนสมาชิก กองทุนประกันสังคม ตามมาตรา 33, 39, และ 40 (เฉพาะส่วนของบำเหน็จ) การจ่ายเงินบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ และกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ จากสำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน 4) ข้อมูลกองทุนการออมแห่งชาติ และการจัดสรรงบประมาณภาครัฐเข้าสู่ระบบการออม จากสำนักนโยบายการออมและการลงทุน กระทรวงการคลัง 5) ข้อมูลประชากรวัยแรงงาน กระทรวงแรงงาน 6) ข้อมูลเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงมหาดไทย 7) ข้อมูลกองทุนสงเคราะห์ครูเอกชนจากกระทรวงศึกษาธิการ 9) สิ่งพิมพ์จากห้องสมุดสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยของสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง ที่เกี่ยวข้องกับการออมเพื่อการเกษียณ กองทุนการออมต่างๆ และเอกสารวิชาการเพื่อการบรรจุแต่งตั้งข้าราชการให้สูงขึ้น

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ด้านความครอบคลุม

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลประชากรผู้มีสิทธิได้รับหลักประกันทางสังคมกรณีชราภาพ จากการวิเคราะห์พบว่า ปัจจุบันประเทศไทยมีจำนวนประชากรประมาณ 65.1 ล้านคน ประกอบด้วย ประชากรวัยแรงงานหรือผู้ที่มีอายุระหว่าง 15 - 60 ปี จำนวนประมาณ 42.96 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 65.99 ของประชากรทั้งหมด และประชากรที่ไม่ใช่วัยแรงงานหรือผู้ที่มีอายุน้อยกว่า 15 ปีหรือสูงกว่า 60 ปีขึ้นไป ประมาณ 22.14 ล้านคน หรือร้อยละ 34.01 ของประชากรทั้งหมด โดยแยกเป็นประชากรที่มีอายุไม่ถึง 15 ปี ประมาณ 11.79 ล้านคน หรือร้อยละ 18.11 ของประชากรทั้งหมด และในวัยเกษียณ ประมาณ 10.35 ล้านคน หรือร้อยละ 15.90 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งในกรณีของประชากรวัยชราภาพนั้น ภาครัฐได้จัดให้มีสวัสดิการด้านการชราภาพแบบถ้วนหน้า โดยจ่ายเบี้ยยังชีพตามระดับของความชราในอัตราที่เพิ่มสูงขึ้น

ส่วนระบบการออมเพื่อการเกษียณสำหรับประชาชนวัยแรงงานซึ่งมีอายุระหว่าง 15 - 60 ปี จำนวนประมาณ 42.96 ล้านคน ดังกล่าว ได้จัดแบ่งออกเป็นผู้อยู่ในตลาดแรงงานประมาณ 34.42 ล้านคน หรือร้อยละ 52.87 ของประชากรทั้งหมด ในจำนวนนี้มีประชาชนที่เป็นแรงงานในระบบ (ผู้มีรายได้ประจำ มีเงินเดือนที่แน่นอน หรือเรียกว่า “มนุษย์เงินเดือน”) ซึ่งได้แก่ ข้าราชการ พนักงานของบริษัทเอกชน พนักงานรัฐวิสาหกิจ รวมถึงพนักงานและลูกจ้างตามสัญญาจ้างในหน่วยงานราชการ รวมประมาณจำนวน 16.49 ล้านคน หรือร้อยละ 25.33 ของประชากรทั้งหมด และแรงงานนอกระบบ (ผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระ มีรายได้ไม่แน่นอน) ประมาณ 17.93 ล้านคน หรือร้อยละ 27.54 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งได้แก่ ผู้ประกอบธุรกิจส่วนตัว ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และผู้รับจ้างทั่วไป นอกจากนี้ ในกลุ่มผู้อยู่ในวัยแรงงาน มีบางส่วนที่ไม่อยู่ในตลาดแรงงาน เช่น อยู่ระหว่างศึกษาเล่าเรียน ไม่ได้ทำงาน หรือเป็นผู้ทุพพลภาพ เป็นต้น รวมประมาณจำนวน 8.54 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 13.12 ของประชากรทั้งหมด

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลประชากร ผู้มีสิทธิได้รับหลักประกันทางสังคมกรณีชราภาพ

ประชากร (คน)	วัยแรงงาน/ ไม่ใช่วัยแรงงาน	กลุ่มแรงงาน	จำนวน (ล้านคน)	สัดส่วนต่อประชากรทั้งหมด (ร้อยละ)
65.1	ไม่ใช่วัยแรงงาน	อายุน้อยกว่า 15 ปี	11.79	18.11
		อายุมากกว่า 60 ปี	10.35	15.90
		รวม	22.14	34.01
	วัยแรงงาน อายุ 15-60 ปี	อยู่ในตลาดแรงงาน	34.42	52.87
		ในระบบ	16.49	25.33
		นอกระบบ	17.93	27.54
		ไม่อยู่ในตลาดแรงงาน	8.54	13.12
		รวม	42.96	65.99

ที่มา : ข้อมูล ณ ธันวาคม 2558 จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ และกระทรวงแรงงาน

จากการวิเคราะห์ตัวเลขของสำนักงานสถิติแห่งชาติ และกระทรวงแรงงานพบว่า แรงงานในระบบจำนวนประมาณ 16.49 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 38.38 (ร้อยละ 38) ของประชากรวัยแรงงาน มีหลักประกันด้านสุขภาพตามการออมภาคบังคับ อาทิ เสสหลักที่ 0 เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ระบบบำนาญบำนาญข้าราชการแบบเดิม เสสหลักที่ 1 กองทุนประกันสังคม (มาตรา 33, มาตรา 39) เสสหลักที่ 2 กองทุนบำนาญบำนาญข้าราชการ (กบข.) กองทุนสงเคราะห์ตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนเอกชน หรือเสสหลักที่ 3 กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ส่วนแรงงานนอกระบบ ซึ่งมีจำนวนประมาณ 17.93 ล้านคน มีเพียงจำนวนประมาณ 3 ล้านคน หรือร้อยละ 16.73 ของแรงงานนอกระบบทั้งหมด มีการออมเพื่อการเกษียณอายุ ได้แก่ กองทุนประกันสังคม (มาตรา 40) และกองทุนการออมแห่งชาติ ซึ่งเป็นภาคสมัครใจ หรือการออมในรูปแบบอื่น และอีกประมาณ 14.93 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 83.26 ไม่มีการออมเพื่อการเกษียณอายุ ในส่วนประชากรในวัยแรงงานที่ไม่อยู่ในตลาดแรงงานจำนวนประมาณ 8.54 ล้านคน นั้น ซึ่งอาจจะอยู่ในภาคการศึกษา หรือไม่ทำงาน หรือว่างงาน หรือพิการ ภาครัฐจะต้องมีมาตรการ รวมทั้งดำเนินการส่งเสริมให้มีการออมเพื่อการเกษียณอายุด้วย เพื่อลดภาระการดูแลได้ในยามชราภาพ

สรุปผลการศึกษาวิเคราะห์ พบว่าประชากรวัยแรงงานของไทยประมาณ 23.47 ล้านคน ซึ่งเป็นแรงงานนอกระบบส่วนหนึ่งและแรงงานที่ไม่อยู่ในตลาดแรงงานทั้งหมด ไม่อยู่ในระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุ หรือคิดเป็นร้อยละ 54.63 ของประชากรวัยแรงงานทั้งหมด แต่เมื่อประชากรวัยแรงงานเหล่านี้เข้าสู่ภาวะชราภาพก็จะได้รับสวัสดิการจากภาครัฐด้วยกันทั้งสิ้น

4.2 การวิเคราะห์ด้านความเพียงพอ

หัวข้อนี้จะทำการวิเคราะห์อัตราทดแทนเงินบำนาญเพื่อชราภาพเพื่อเป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพของระบบการประกันรายได้ของคนในวัยชรา ทั้งนี้ รายได้หลังเกษียณอายุเพื่อทดแทนรายได้ก่อนเกษียณอายุ ควรจะอยู่ในอัตราประมาณร้อยละ 50 - 60 ของเงินเดือนเดือนสุดท้าย ดังนั้น จะเห็นว่าแรงงานในระบบส่วนที่เป็นข้าราชการที่อยู่ในระบบบำนาญแบบเดิม (เสสหลักที่ 0) และเป็นสมาชิกของ กบข. (เสสหลักที่ 2) จะมีรายได้หลังเกษียณอายุเป็นเงินบำนาญร้อยละ 50 - 70 ของเงินเดือนเดือนสุดท้าย ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพขั้นพื้นฐาน

ส่วนแรงงานในระบบที่เป็นสมาชิกของกองทุนประกันสังคม (เสสหลักที่ 1) ประมาณ 16 ล้านคน จะมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานมาก และจะมีความยากจนในวัยชราหากไม่มีการออมเพิ่มเติมในระหว่างวัยทำงาน โดยคาดการณ์ว่าจะมีรายได้หลังเกษียณอายุเพียงร้อยละ 19

นอกจากนี้ สำหรับแรงงานนอกระบบจำนวนประมาณ 18 ล้านคน และไม่อยู่ในตลาดแรงงานอีกจำนวนประมาณ 9 ล้านคน รวมเป็นประมาณ 27 ล้านคน จะได้รับเงินน้อยกว่ากลุ่มผู้ออมอื่นๆ เพราะส่วนใหญ่จะต้องพึ่งพาเบี้ยยังชีพ และเพื่อให้เกิดความเพียงพอดังกล่าว กลุ่มแรงงานนอกระบบจะต้องมีการออมเพิ่มเติม เช่น การเข้าเป็นสมาชิกกองทุนการออมแห่งชาติ เป็นต้น ซึ่งเป็นภาคสมัครใจ และทำการออมตั้งแต่อายุ 15-60 ปี โดยจะได้รับเงินสนับสนุนในรูปแบบของเงินบำนาญหลังเกษียณอายุ ทั้งนี้ จะสามารถดำรงชีพขั้นพื้นฐานตามเกณฑ์มาตรฐานได้ในกรณีที่มีการออมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเมื่อรวมกับเบี้ยยังชีพที่ได้รับจากภาครัฐ (เสสหลักที่ 0) จึงทำให้คาดว่าจำนวนเงินที่ได้รับนั้นเพียงพอต่อการดำรงชีพต่อไป

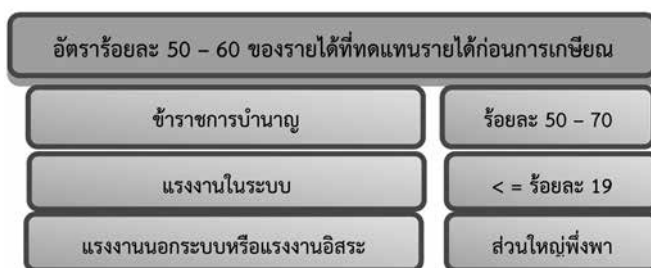
ผลการศึกษาของสำนักงานเศรษฐกิจการคลังร่วมกับ Deloitte & Touche Consulting Group ประเทศไทย รายงานว่ารายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพหลังเกษียณอายุของคนไทยมีอัตราทดแทนรายได้หลังเกษียณอายุ (Replacement Rate)

การคาดการณ์รายได้หลังเกษียณของผู้ประกันตนในกองทุนประกันสังคมว่าจะมีรายได้ไม่เกินร้อยละ 19 ของเงินเดือนเดือนสุดท้ายซึ่งจะไม่เพียงพอต่อรายจ่ายนั้น คำนวณมาจากสมมติฐาน (1) ผลประโยชน์ตอบแทนที่ได้รับจากกองทุนประกันสังคมในรูปของเงินบำนาญ เพื่อกำหนดหาอัตราทดแทนของรายได้ โดยมีวิธีการร้อยละ⁷ $20 + 1.5$ หมายความว่าผู้ประกันตนต้องเป็นสมาชิกมาแล้ว 20 ปี และได้รับผลประโยชน์ทดแทนร้อยละ 20 ของเงินเดือนเฉลี่ย 5 ปีสุดท้าย โดยเงินเดือนเฉลี่ยที่ได้ดังกล่าวจะต้องไม่เกิน 15,000 บาท และหลังจากปีที่ 20 ผู้ประกันตนจะได้รับผลประโยชน์เพิ่มขึ้นอีกปีละร้อยละ 1.5 (2) ผู้ประกันตนจะต้องเริ่มทำงานเมื่ออายุ 25 ปี และอยู่ในระบบประกันสังคมอีก 35 ปี และได้รับบำนาญให้เมื่อผู้ประกันตนเกษียณอายุที่ 60 ปี (3) มีอัตราการเติบโตของค่าจ้าง (Wage Growth) ร้อยละ 5 (4) จำนวนที่ระดับค่าจ้างเริ่มต้นเฉลี่ยต่ำกว่า 10,000 บาท โดยเริ่มต้นที่ 7,600 บาท (5) โดยใช้ข้อมูลอ้างอิงจากรายได้และจำนวนแรงงานมาจากสำนักงานประกันสังคม ตั้งแต่ต่ำกว่า 1,650 - 15,000 บาท

ผลจากการคำนวณ เมื่อผู้ประกันตนอยู่ในระบบตั้งแต่เริ่มต้นจนเกษียณอายุที่ 60 ปี จะมีรายได้ในเดือนสุดท้ายจำนวน 39,965.80 บาท และรายได้เฉลี่ย 5 ปีสุดท้ายเท่ากับ 36,336.00 บาท แต่มีข้อกำหนดเงื่อนไขของรายได้ที่จะนำมาคำนวณบำนาญไม่เกิน 15,000 บาท ซึ่งมีระยะเวลาในการส่งเงินออมเข้ากองทุนเป็นเวลา 35 ปี

$$\begin{aligned} \text{ดังนั้น การคำนวณบำนาญ} &= \text{เงินบำนาญรายเดือน}^8 &&= \{(20 + (1.5 \cdot (t-15))) \cdot w\} / 100 \\ \text{โดยที่ } t &= \text{ระยะเวลาที่ส่งเงินสมทบกรณีชราภาพ} &&= 35 \text{ ปี} \\ w &= \text{ค่าจ้างเฉลี่ย 60 เดือนสุดท้าย} &&= 36,336 \text{ (15,000)} \\ \text{เงินบำนาญ} &= ((20 + (1.5 \cdot 20)) \cdot 15,000) / 100 &&= 7,500 \text{ บาท} \end{aligned}$$

เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนร้อยละรายได้ก่อนเกษียณอายุหรือเงินเดือนเดือนสุดท้าย = 18.77 หรือประมาณ ร้อยละ 19 ซึ่งน้อยกว่าสัดส่วนร้อยละ 50 ของรายได้ก่อนการเกษียณอายุ โดยรวมจะเห็นว่าแรงงานดังกล่าวมีรายได้จากเงินบำนาญร่วมกับเบี้ยยังชีพที่ได้รับอีก 600 บาท ก็ไม่เพียงพอกับรายได้ที่เหมาะสมซึ่งขาดอีกประมาณร้อยละ 31 จึงจะมีรายได้ในระดับร้อยละ 50 ของรายได้ก่อนการเกษียณอายุ

ภาพที่ 2 แสดงอัตราร้อยละของรายได้ที่สามารถทดแทนรายได้หลังเกษียณอายุเพื่อให้มีความเพียงพอ

⁷ตามพระราชบัญญัติประกันสังคม

⁸ตามพระราชบัญญัติประกันสังคม

สรุปผลการวิเคราะห์ความเพียงพอของรายได้หลังเกษียณอายุต่อการดำรงชีพ พบว่าข้าราชการบำนาญแบบเดิมและสมาชิกกองทุนบำเหน็จบำนาญแห่งชาติมีรายได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของรายได้เดิม ส่วนแรงงานในระบบซึ่งเป็นผู้ประกันตนของกองทุนประกันสังคมมีรายได้เพียงร้อยละ 19 และแรงงานนอกระบบหรือแรงงานอิสระนั้นส่วนใหญ่เมื่อเกษียณอายุแล้วจะพึ่งพาเพียงเบี้ยยังชีพ โดยรวมประชากรวัยแรงงานส่วนใหญ่จะมีรายได้ภายหลังเกษียณอายุยังไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพขั้นพื้นฐานได้

4.3 การวิเคราะห์ด้านความยั่งยืน

4.3.1 การวิเคราะห์ภาระงบประมาณสำหรับระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุ

การจัดสรรงบประมาณเพื่อรองรับการชราภาพที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องอาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพด้านการคลังได้ ตารางที่ 2 เป็นตัวเลขข้อมูลการประมาณการการจัดสรรงบประมาณสำหรับเงินบำนาญเพื่อการชราภาพ ได้แก่ การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพคนชรา กองทุนประกันสังคม เงินเบี้ยหวัดบำเหน็จบำนาญ กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ และกองทุนการออมแห่งชาติ พบว่าภาครัฐจะต้องดำเนินการจัดสรรงบประมาณในปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 จำนวนสูงถึง 297,215 ล้านบาท โดยจำแนกเป็นการจัดสรรเพื่อการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุจำนวน 75,466 ล้านบาท การจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมจำนวน 15,175 ล้านบาท จ่ายเป็นเงินเบี้ยหวัดบำเหน็จบำนาญข้าราชการจำนวน 160,223 ล้านบาท และจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการจำนวน 46,351 ล้านบาท เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และงบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2558 จะเห็นว่าเงินบำนาญเพื่อการชราภาพต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 2.22 และต้องงบประมาณรายจ่ายคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 11.54

ในปี พ.ศ. 2559 รัฐบาลกำหนดกรอบวงเงินงบประมาณเป็นจำนวน 2,776,000 ล้านบาท โดยจ่ายเงินบำนาญ

เพื่อการชราภาพเป็นจำนวน 311,478 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 จำนวนร้อยละ 4.79 ซึ่งแยกเป็นกองทุนประกันสังคมเพิ่มขึ้นร้อยละ 53.54 เงินเบี้ยหวัดข้าราชการบำนาญเพิ่มร้อยละ 9.66 ส่วนเงินสำหรับผู้สูงอายุลดลงร้อยละ 12.8 และเงินกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการลดลงเพียงเล็กน้อยคิดเป็นร้อยละ 0.4 เท่านั้น เนื่องจากอาจมีการเปลี่ยนแปลงในด้านข้อมูลและมีข้าราชการบางกลุ่มลาออกจากการเป็นสมาชิกกองทุน ทั้งนี้ ส่วนของการจ่ายเงินเข้ากองทุนการออมแห่งชาติจำนวน 633 ล้านบาทนั้น เพราะได้มีการเปิดรับสมาชิกกองทุนการออมแห่งชาติเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2558 ณ ทำเนียบรัฐบาล ดังนั้น จึงไม่มีตัวเลขเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2558

จากตัวเลขประมาณการในปี พ.ศ. 2560 - 2568 หรือในอีก 10 ปีข้างหน้า พบว่าในปี พ.ศ. 2568 รัฐบาลจะต้องรับภาระในการจัดสรรงบประมาณสำหรับจ่ายเข้าสู่ระบบบำนาญเพื่อการชราภาพเป็นจำนวนประมาณ 738,820 ล้านบาท ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนร้อยละที่เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2559 คิดเป็นร้อยละ 248.58 หรือ 2.49 เท่า โดยในปี พ.ศ. 2568 มีจำนวนเงินบำนาญเพื่อการชราภาพอยู่ในสัดส่วนร้อยละ 3.93 ต่อ GDP และสัดส่วนร้อยละ 20.29 ต่อวงเงินงบประมาณ ซึ่งเป็นตัวเลขที่เพิ่มขึ้นสูงมากและเป็นภาระทางการคลังของรัฐบาล โดยพิจารณาจากตัวเลขที่รัฐบาลจะต้องจ่ายเบี้ยหวัดบำเหน็จบำนาญให้แก่ข้าราชการที่เกษียณอายุสูงถึง 462,017 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 12.69 ต่องบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2568

ดังนั้น การคาดการณ์ว่าภายใน 20 ปีข้างหน้าผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญก็จะทยอยเสียชีวิตลง อาจส่งผลทำให้การจ่ายเงินเบี้ยหวัดบำเหน็จบำนาญลดลงได้บ้าง เพราะข้าราชการส่วนใหญ่ในอีก 20 ปี จะอยู่ในระบบของกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการทั้งหมด จากการวิเคราะห์เห็นว่าภาครัฐจะจ่ายเงินสมทบเข้าสู่กองทุนมีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี โดยรัฐบาลจ่ายเงินบำนาญเพื่อการชราภาพคิดเป็นอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 10.00 ต่อปี ซึ่งเป็น

สัดส่วนที่เพิ่มขึ้นทุกปี โดยภาพรวมของกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 9.56 ต่อปี การจ่ายเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุมีอัตราเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 5.35 ต่อปี กองทุนประกันสังคมมีเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 10.63 เบี้ยหวัดบำเหน็จบำนาญข้าราชการเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 11.38

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลการจัดสรรงบประมาณภาครัฐเข้าสู่ระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุ ปี พ.ศ. 2558 - 2568

หน่วย : ล้านบาท

ปีงบประมาณ	GDP (ปีงบประมาณ)	วงเงินงบประมาณ	เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ	กองทุนประกันสังคม	เงินเบี้ยหวัดบำเหน็จบำนาญข้าราชการ	เงินสำหรับ กบข.	กอช.	รวมบำนาญเพื่อการชราภาพ	สัดส่วนเงินชราภาพต่อ GDP	สัดส่วนต่องบประมาณ
2558	13,415,830	2,575,000	75,466	15,175	160,223	46,351	-	297,215	2.22	11.54
2559	14,034,300	2,776,000	65,799	23,300	175,693	46,053	633	311,478	2.22	11.22
2560	14,434,973	2,754,650	70,178	43,702	229,706	58,333	1,920	403,839	2.80	14.66
2561	14,981,825	2,865,382	74,557	44,729	255,973	68,346	2,400	446,005	2.98	15.57
2562	15,528,676	2,976,114	78,935	45,781	298,257	77,030	2,880	502,883	3.24	16.90
2563	16,075,528	3,086,846	83,314	46,857	329,226	83,784	3,410	546,591	3.40	17.71
2564	16,622,380	3,197,578	87,692	47,958	357,870	90,063	3,898	587,481	3.53	18.37
2565	17,169,232	3,308,310	92,071	49,085	383,955	95,853	4,385	625,349	3.64	18.90
2566	17,716,083	3,419,042	96,435	50,238	411,429	101,636	4,872	664,610	3.75	19.44
2567	18,262,935	3,529,774	100,814	51,419	440,379	108,077	5,359	706,048	3.87	20.00
2568	18,809,787	3,640,506	105,192	52,627	462,017	113,050	5,934	738,820	3.93	20.29

ที่มา : สำนักนโยบายการออมและการลงทุน สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง และคำนวณโดยผู้วิจัยปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 - 2559 เป็นข้อมูลจริง จากเอกสารงบประมาณ ณ วันที่ 12 พฤษภาคม 2559

หมายเหตุ 1. รายการกองทุนประกันสังคมเป็นตัวเลขกรณีชราภาพและสงเคราะห์บุตร

2. ใช้สมมติฐานว่าการตั้งงบประมาณให้แก่กองทุนประกันสังคม และ กบข. ได้เต็มจำนวน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นไป

3. ข้อมูลปี พ.ศ. 2560 - 2568 เป็นข้อมูลประมาณการโดยการพยากรณ์แนวโน้มของข้อมูล โดยค่าสัมประสิทธิ์ของสมการถดถอยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุป ผลการวิเคราะห์ความยั่งยืนได้ดังนี้

(1) รัฐมีภาระงบประมาณที่สูงขึ้น จากการจ่ายเงินบำนาญข้าราชการและเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อภาระการคลังของรัฐบาลในอนาคตได้

(2) ภาครัฐมีแนวโน้มที่จะต้องจ่ายเงินเพิ่มขึ้นให้แก่กองทุนต่างๆ ประกอบด้วย กองทุนประกันสังคม กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพสำหรับลูกจ้างประจำของส่วนราชการ กองทุนสงเคราะห์ครูฯ กองทุนการออมแห่งชาติ

(3) จากการที่ประชากรวัยแรงงานลดลงจะส่งผลกระทบต่อความสามารถในการผลิตและผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ไม่สามารถเพิ่มขึ้นตามศักยภาพ ขณะที่ภาครัฐมีการจัดสรรงบประมาณเพิ่มสูงขึ้น เพราะมีการใช้จ่ายในรูปแบบสวัสดิการแก่ประชากรผู้สูงอายุที่มีเพิ่มขึ้น ทำให้ในอนาคตประเทศไทยมีสัดส่วนของงบประมาณต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเพิ่มขึ้นมีผลกระทบต่อความยั่งยืนทางการคลังได้

5. สรุปผลการศึกษา

การประเมินระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุของประเทศไทย สามารถสรุปผลทั้ง 3 มิติ คือ ด้านความครอบคลุม ความเพียงพอ และความยั่งยืน ได้ดังนี้

1) ด้านความครอบคลุมสำหรับประชากรวัยแรงงาน ทั้งในระบบและนอกระบบ พบว่าแรงงานร้อยละ 54.63 ของแรงงานทั้งหมดไม่อยู่ในระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุ อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าหลังจากแรงงานเหล่านี้เกษียณเข้าสู่วัยชรา ก็จะได้รับสวัสดิการจากรัฐเป็นเบี้ยยังชีพตลอดไป โดยมีสาระสำคัญดังนี้

(1) ระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุภาคบังคับสำหรับแรงงานในระบบ และอยู่ในตลาดแรงงาน ซึ่งมีอายุระหว่าง 15 - 60 ปี โดยมีสัดส่วนประมาณ 1 ใน 3 ส่วนของประชากรวัยแรงงานทั้งหมด เป็นสมาชิกในกองทุนต่างๆ เช่น กองทุนประกันสังคม และกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ เป็นต้น

(2) ระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุภาคสมัครใจ โดยมีสัดส่วนของประชากรวัยแรงงานนอกระบบและไม่อยู่ในตลาดแรงงานประมาณ 2 ใน 3 ส่วนของประชากรวัยแรงงาน

ทั้งหมด สามารถเข้าสู่ระบบการออมโดยผ่านกองทุนการออมแห่งชาติ (นวพร วิริยานุพงศ์) และกองทุนประกันสังคม (ตามมาตรา 40) ได้

(3) ประชากรวัยแรงงานเมื่อเกษียณอายุหรือเข้าสู่วัยชราจะได้รับเบี้ยยังชีพ ซึ่งภาครัฐจะจ่ายให้แก่ผู้สูงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เพื่อให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้

2) ด้านความเพียงพอของรายได้ภายหลังเกษียณอายุ จะมีความเพียงพอเฉพาะประชากรวัยแรงงานในกลุ่มของข้าราชการบำนาญที่จะมีรายได้ร้อยละ 50 ของรายได้ก่อนการเกษียณอายุนั้น แต่สำหรับกลุ่มประชากรวัยแรงงานอื่นส่วนใหญ่ยังไม่มีเพียงพอต่อการดำรงชีพ โดยที่ผลการคำนวณมูลค่ารายได้ภายหลังเกษียณอายุของกลุ่มประชากรดังกล่าวจะมีรายได้เพียงร้อยละ 19 ของรายได้ก่อนการเกษียณอายุ ซึ่งเป็นตัวเลขที่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ศึกษานี้ใช้ ซึ่งกำหนดว่าไม่ควรต่ำกว่าร้อยละ 50-60 ของรายได้ก่อนเกษียณ

ดังนั้น จะเห็นว่ารายได้ของประชากรวัยแรงงานสำหรับประเทศไทยไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพภายหลังเกษียณอายุ

3) ด้านความยั่งยืนของระบบการออม พบว่าระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุที่ภาครัฐได้ดำเนินการรองรับประชากรวัยแรงงานเมื่อเกษียณอายุแล้วนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นภาระทางด้านการคลังทั้งทางตรงและทางอ้อม อีกทั้งในแต่ละปีรัฐบาลจะต้องจัดสรรงบประมาณค่อนข้างสูงเพื่อสมทบจำนวนเงินออมเข้าสู่กองทุนที่มีการเติบโตขึ้นทุกปี รวมทั้งการจ่ายเบี้ยยังชีพที่สูงขึ้นเพราะมีประชากรเข้าสู่วัยชราภาพมากขึ้นเช่นกัน ยกเว้นกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการที่จะมีภาระลงได้ในอนาคต อีกทั้งจากการที่ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมากขึ้น ทำให้มีสัดส่วนของประชากรวัยแรงงานลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรโดยรวมทั้งหมด ซึ่งส่งผลทำให้ภาครัฐจัดเก็บรายได้ที่เป็นภาษีอากรของประเทศลดลง และอาจส่งผลทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศลดลงได้ ในอนาคต หรืออาจกล่าวได้ว่าสังคมผู้สูงอายุมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ

ทั้งนี้ ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 สรุปผลการประเมินระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุของประเทศไทย

กรอบการประเมิน	เสาหลักที่ 0		เสาหลักที่ 1	เสาหลักที่ 2	เสาหลักที่ 3
	เบี้ยยังชีพ	ระบบบำเหน็จ บำนาญข้าราชการ	กองทุนประกันสังคม กรณีชราภาพ	กองทุนบำเหน็จ บำนาญข้าราชการ	กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กองทุนการออม แห่งชาติ
ความครอบคลุม	มากเกินไป (ควรจ่ายให้เฉพาะผู้มีรายได้น้อยกว่าเท่านั้น)	ข้าราชการทั้งหมดก่อนปี 2540	เพียงร้อยละ 38 ของผู้ที่อยู่ในวัยแรงงาน	ข้าราชการทั้งหมด (หลังปี 2540)	เพียงร้อยละ 17 ของแรงงานนอกระบบ และร้อยละ 11 ของแรงงานนอกระบบและไม่อยู่ในตลาดแรงงาน
ความเพียงพอ	รายได้ยังไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพขั้นพื้นฐาน	เพียงพอในระดับที่สามารถดำรงชีพภายหลังเกษียณอายุ ซึ่งอาจมีรายได้ใกล้เคียงก่อนเกษียณอายุ และไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของรายได้ก่อนเกษียณอายุ	เพียงพอในระดับเส้นความยากจนเท่านั้น แต่ไม่เพียงพอถึงร้อยละ 50 ของรายได้ก่อนเกษียณอายุ เนื่องจากได้รับเงินบำนาญจากประกันสังคมเพียงร้อยละ 19 ของรายได้ก่อนเกษียณอายุ	เงิน กบข. และเงินบำนาญข้าราชการในระดับคุณภาพและสามารถดำรงชีพมีรายได้หลังเกษียณอายุได้อย่างเพียงพอ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของรายได้ก่อนเกษียณอายุ	ยังไม่เพียงพอ เนื่องจากมีการออมในระดับต่ำ (รวมกับเบี้ยยังชีพอาจทำให้มีความเพียงพอต่อการดำรงชีพได้)
ความยั่งยืน	มีการจัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้นทุกปี และเป็นภาระการคลังมากขึ้น	ไม่ยั่งยืน และเป็นภาระทางการคลัง	ไม่ยั่งยืน และเป็นภาระทางการคลัง	มีความยั่งยืน แต่เป็นภาระทางการคลังเพียงบางส่วน และลดลงได้ในอนาคต	มีความยั่งยืน แต่ก็ เป็นภาระทางการคลังที่ลดลง

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาพบว่า การประเมินระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุของประเทศไทยมีประเด็นที่ควรจะต้องดำเนินการปฏิรูปพัฒนา หรือปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์ สำหรับการดูแลด้านสวัสดิการเพื่อการชราภาพของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง ดังต่อไปนี้

1) ด้านความครอบคลุม สำหรับประชากรวัยแรงงานในระบบ ซึ่งเป็นภาคบังคับ เมื่อเกษียณอายุจะได้รับเบี้ยยังชีพและเงินออมจากประกันสังคมตามข้อกำหนดแบบถ้วนหน้า แต่เพื่อให้ผลมีความครอบคลุมมากขึ้นสำหรับประชากรวัยแรงงานที่อยู่ในภาคสมัครใจและแรงงานนอกระบบ เนื่องจากเป็นกลุ่มของประชากรที่มีรายได้ไม่แน่นอน ก่อให้เกิดปัญหาหนี้สิน ดังนั้นภาครัฐจะต้องดำเนินการในเชิงรุกและสร้างแรงจูงใจ เพื่อดึงดูดจำนวนแรงงานดังกล่าวเข้าสู่ระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุ เพื่อให้มีความครอบคลุมทุกครัวเรือน มีการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนได้รับความรู้ วิธีการวางแผนการเงินสำหรับการใช้จ่ายและเหลือเงินออมไว้ใช้ในยามชราภาพ

2) ด้านความเพียงพอ ภาครัฐจะต้องริบเร่งให้มีการจัดตั้งกองทุนภาคบังคับให้ประชากรวัยแรงงานในระบบ ซึ่งเป็นภาคบังคับ ส่งเงินออม นายจ้างสมทบ และภาครัฐในการสนับสนุน โดยกำหนดจำนวนเงินสะสมที่มีการคำนวณรายได้เพื่อให้เพียงพอต่อการดำรงชีพภายหลังเกษียณอายุ ซึ่งเป็นการเพิ่มเติมจากกองทุนสำรองเลี้ยงชีพเดิมที่เป็นภาคสมัครใจ และภาครัฐควรหาแนวทางในการชะลอการจ่ายเงินบำนาญออกไปได้อีกระยะหนึ่ง และเพิ่มระยะเวลาของการออมเพื่อการเกษียณอายุเพิ่มขึ้น โดยกำหนดอัตราการจัดส่งเงินออม และเงินสะสม หรือเงินสมทบในแต่ละกองทุนตามความเหมาะสมของระบบเศรษฐกิจ และค่าครองชีพที่เป็นปัจจุบัน รวมทั้งมีการปรับเปลี่ยนนโยบายด้านการลงทุนของกองทุนที่บริหารจัดการโดยภาครัฐ เพื่อให้เกิดผลตอบแทนที่สูงขึ้น

3) ด้านความยั่งยืน ภาครัฐต้องจัดหากองทุนบำนาญที่ช่วยลดภาระด้านการคลังของภาครัฐลงได้ในอนาคต การจัดหาแหล่งเงินลงทุนเพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของกองทุนที่ภาครัฐบริหารจัดการ เพื่อลดภาระทางด้านการคลัง การสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารกองทุน และภาคประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการช่วยสร้างความยั่งยืนได้

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเพื่อประเมินระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุครั้งนี้ครอบคลุมทั้ง 3 มิติ คือ ความครอบคลุม ความเพียงพอ และความยั่งยืน เพื่อหาข้อค้นพบและข้อเสนอแนะในภาพรวม ผู้ที่สนใจทำการศึกษาต่อขยายอาจจะทำการวิจัยเพิ่มเติมเชิงลึกในแต่ละมิติ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะเชิงลึกยิ่งขึ้น นอกจากนี้ในเรื่องของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษาเพื่อประมาณการแนวโน้มในอนาคต ผู้ศึกษาอาจใช้สมการในรูปแบบอื่นได้ เช่น ใช้สมการถดถอยเชิงซ้อนหรือเชิงพหุ เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้ไขข้อจำกัดของการประมาณการแนวโน้มโดยใช้ตัวแปรเวลาเพียงอย่างเดียวหรืออาจจะทำการศึกษา โดยวิธีการสำรวจข้อมูลจากแบบสอบถามเพื่อทำการจัดเก็บข้อมูลจากประชากรวัยแรงงานทั้งในระบบและนอกระบบซึ่งจะทำให้

มีความหลากหลายของแนวทางการศึกษา รวมทั้งการศึกษาข้อมูลของประชากรวัยแรงงานที่อยู่ในภาคเอกชนที่มีรายได้สูง เพื่อเปรียบเทียบกับภาพรวมของประชากรวัยแรงงานทั้งหมด A

บรรณานุกรม

- กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ. (2556). *ระบบการออมเพื่อการเกษียณตามหลักสากล*. สืบค้นจาก <https://www.gpf.or.th/thai2013/about/pension.asp>.
- นวพร วิริยานุพงษ์. (2555). *กองทุนการออมแห่งชาติ* (กอช.). กรุงเทพมหานคร : สำนักนโยบายการออมและการลงทุน สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล และปัทมา ว่าพัฒน์วงศ์. (2559). *ประชากรไทยในอนาคต*. สืบค้นจาก <http://www.ipsr.mahidol.ac.th/IPSR/AnnualConference/Conferencell/Article/Article02.htm>
- เศรษฐศาสตร์น่ารู้. *อนุกรมเวลา (Time Series)*. (2559). สืบค้นจาก www.fpo.go.th/S-I/Source/ECO/ECO24.htm
- สุปาณี จันทรมาศ. (2556). *การพัฒนาระบบการออมเพื่อการชราภาพของแรงงานนอกระบบ* กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *ข้อมูลเศรษฐกิจและสังคม*. สืบค้นจาก www.nesdb.go.th
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2554). *ประมวลสถิติสำคัญของประเทศไทย พ.ศ. 2554* สืบค้นจาก www.nso.go.th
- สำนักนโยบายการออมและการลงทุน สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (สศค.) และสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง (สวด.) กระทรวงการคลัง. (2548). *การออม การลงทุน และการประเมินระบบความปลอดภัยทางสังคมของประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง.
- สำนักนโยบายการคลัง สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2559). *รายงานสถานการณ์ด้านการคลัง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 ตั้งแต่ ตุลาคม 2558 - พฤษภาคม 2559*.
- Axel van Trotsenburg. (2015). *Live Long and Prosper : Aging in East Asia and Pacific* สืบค้นจาก <http://www.worldbank.org/th/news/press-release/2015/04/13/developing-east-asia-pacific-growth-remains-robust-in-2015>
- Dr.Sartsada & Mrs.Navaporn Wiriyapunpong. (2015). *The Evaluation on Thai Pension System*.